

דבר הלכה מאת מורינו הגר"נ אייזנשטיין שליט"א מרא דאתרא מעלות דפנה י-ם

פרשת לך לך תשע"ח

להערות, פקס: 0722777203, או ל: dvarhalacha613@gmail.com.

=====

שאלה: אדם ששכח לומר 'ותן טל ומטר' במנחה ביום שישי [ולא הספיק לחזור ולהתפלל מנחה], האם יתפלל ערבית של ליל שבת שתיים, מאחר ובלא"ה לא מזכירים בתפילת שבת 'ותן טל ומטר', ולכאורה לא ירויח כלום?

תשובה: דעת מרן הגריש"א זצ"ל, שצריך לחזור ולהתפלל ערבית ליל שבת שתיים, והסכים בזה לסברת מרן הגר"ח הלוי זצ"ל, שמאחר ולא הזכיר 'ותן טל ומטר', לא יצא ידי חובת תפילת מנחה, ועליו להשלים תפילה.

וראה ב'הרחב דבר' שהרחבנו עוד בדיני 'ותן טל ומטר', במי ששכח ולא הזכיר 'ותן טל ומטר' בימות הגשמים, ועוד.

Question: One who forgot to ask for rain in Minchah on Friday, [and didn't repeat the Davening], should he Daven Marriv twice on Fri. night in order to make up for the missing Shmoneh Esreh, or perhaps there is no point in repeating a Shabbos Shmoneh Esreh that doesn't include asking for rain?

Answer: HaGaon R' Elyashiv ZT"l held that he should daven the Shabbos Shmoneh Esreh twice, agreeing to R' Chaim M'Brisk ZT"l who understood that omitting V'SainTal Umatar nullifies the Davening completely, thus requiring a new davening which wasn't made up on Fri., and needs to be made up on Shabbos.

See in the footnotes more details in regarding one who forgot to ask for rain etc.

----- ד ב ר ר ח ב -----

הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים, וכאילו לא התפלל כלל, אבל יעלה ויבוא רק חיוב הזכרה היא, ולא הוי כלא התפלל, רק שחייב להתפלל שתיים כדי שיזכיר יעלה ויבוא, ועל כן שפיר מקשו מה מהני כשיתפלל ערבית שתיים עכ"ד.

ויש חולקים על הכרעה זו, ראה בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' נד) ובהליכות שלמה (תפילה פ"ח ארחות הלכה הע' 82) ובדברי המשנ"ב (קח, לה; קח, ט; בה"ל קיז, ה ד"ה אם).

דיני שכח ולא הזכיר 'ותן טל ומטר'

[ב] אדם שלא שאל 'ותן טל ומטר' בימות הגשמים (בא"י אחרי ז' חשון) – צריך לחזור [גם

שכח ולא הזכיר 'ותן טל ומטר' במנחה ביום שישי אם מתפלל ערבית בליל שבת שתיים

[א] בכתבי מרן הגר"ח הלוי זצ"ל (סטנציל אות א) מובא: שכח ולא אמר טל ומטר במנחה בערב שבת, דהדין דמתפלל ערבית שתיים, ואף דבערבית לא יזכיר טל ומטר, וכבר הקשו התוספות בברכות (כו, ב ד"ה טעה) בשכח לומר 'יעלה ויבוא' (במנחה האחרון של ראש חודש שמתפלל ערבית שתיים במוצאי ר"ח), מה מועיל מה שיתפלל ערבית שתיים, כיון שעכשיו כבר אינו ראש חודש, ואינו אומר יעלה ויבוא.

אולם בטל ומטר אין להקשות כן, משום דטל ומטר הוא מסדר התפילה, וכשלא אמר

ויבוא של ליל ר"ח, אבל בדברים המעכבים שם הקובע כל שלא התחיל את בהרכה הבאה.

ומעתה יש לדון במי שלא הזכיר 'ותן טל ומטר' בימות הגשמים אם זה נידון כדברים המעכבים, או מאחר שניתן להשלימו ב"שמע קולינו" ממילא זה יחשב כדברים שאינם מעכבים.

הנה המשנ"ב (ק"ז, טו) מביא בשם המג"א והשע"ת שאם נזכר שלא אמר 'ותן טל ומטר' קודם שהתחיל 'תקע בשופר' – שיכול עדיין להזכיר שם. אך הוא בעצמו מכריע, שיותר טוב שיאמרנו בשומע תפילה שבזה יצא לכו"ע. ומציין שכ"כ בספר קיצור שו"ע (יט, ו). וכן דעת מרן הגריש"א זצ"ל ודלא כמש"כ בלוח לא"י.

אך אם לא הזכיר בברכת 'שומע תפילה' ונזכר אחרי שסיים את הברכה קודם שהתחיל 'רצה' – יכול לומר 'ותן טל ומטר' שם, דעתה הו"ל כדברים המעכבים. אבל אם התחיל 'רצה' – צריך לחזור לברכת 'ברך עלינו'.

הזכרת 'ותן טל ומטר' לבן חו"ל שנמצא בארץ

ד] בן חו"ל שנמצא בארץ ישראל – (ושומר שני ימים טובים¹) – אם דעתו להישאר בארץ עד ר"ח אדר, יכול לומר 'ותן טל ומטר' כבני ארץ ישראל. אולם בדיעבד אם שכח ולא הזכיר 'ותן טל ומטר', אינו צריך לחזור עד ס' בתקופה.

אם שאל טל, אך אם שאל מטר ולא טל, א"צ לחזור (שו"ע ק"ז, ד).

ומ"מ אם נזכר קודם שסיים 'ברכת השנים' – יאמרנו במקום שנזכר, אך אם נזכר אחר 'כשנים הטובות' יחזור ויאמר 'וברך שנתנו כשנים הטובות' כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה, וטוב יותר שיתחיל 'ותן טל ומטר' ויגמור כסדר (שו"ע שם, ה ומשנ"ב שם).

אם נזכר קודם 'שומע תפילה' – יאמרנו בברכת שמע קולנו קודם 'כי אתה שומע' שמתקנת לשאול בה כל הבקשות (שם). וע"ד מרן הגריש"א זצ"ל, צריך להזכיר דוקא לפני 'כי אתה שומע', ואינו יוצא אם מזכיר באמצע 'שומע תפילה' (ראה בשו"ע ק"ט, א). ונוסח ההזכרה – ראה בקיצור שולחן ערוך (יט, ו) שכותב "ובתוך ברכת שמע קולנו אחר 'ריקם אל תשיבנו' אומר 'ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע' כו". אולם בערוה"ש (ק"ז, ו) כותב: "יכול לומר שם ותן טל ומטר על פני האדמה כי אתה שומע וכו".

אם נזכר אחרי 'שומע תפילה' – אם עדיין לא עקר רגליו חוזר לברכת השנים, ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה (שם).

נזכר לפני שהתחיל את הברכה הבאה

ג] והנה כבר הזכרנו שבוע שעבר (עפ"ד המשנ"ב ש"ד, לב), שיש הבדל מה נחשב 'סיום הברכה' בין דברים המעכבים (כגון שלא הזכיר 'משיב הרוח' ולא 'מוריד הטל' בימות הגשמים, שו"ע ק"ד, ה), לדברים שאינם מעכבים (כגון שאמר בימות הגשמים רק 'מוריד הטל', שם) שאז סיום הברכה נחשב מרגע שאמר "ברוך אתה ה'" של ברכת 'מחיה המתים', וה"ה לשאר דברים שאינם מעכבים, כגון 'אתה חוננתנו' ו'יעלה

¹ כמו שצריך לנהוג כל בן חו"ל, כל זמן שלא החליט להישאר בארץ בודאות ובאופן קבוע. ואלו שמורים היפך זה, מורים הוראה שלא כהלכה, נגד דעתם של מרנן הגרמ"פ והגריש"א זצ"ל ואכמ"ל.